

УДК 330.1;334

Ізмайлов Ярослав Олексійович

*доктор економічних наук, професор кафедри податкової політики
Університет державної фіскальної служби України*

Измайлов Ярослав Алексеевич

*доктор экономических наук, профессор кафедры налоговой политики
Университет государственной фискальной службы Украины*

Izmaylov Yaroslav

*DSc in Economics, Professor of Department of Tax Policy
University of State Fiscal Service of Ukraine
ORCID: 0000-0003-4853-205X*

Єгорова Ірина Геннадіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки
Державний університет економіки і технологій*

Егорова Ирина Геннадиевна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики
Государственный университет экономики и технологий*

Yegorova Iryna

*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of International Economics
State University of Economics and Technology
ORCID: 0000-0002-7800-2810*

**РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В
УКРАЇНІ ТА СВІТІ
РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В
УКРАИНЕ И МИРЕ**

DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE AND THE WORLD

Анотація. Метою статті є розгляд проблематики та перспектив розвитку державно-приватного партнерства в умовах пандемії COVID-19 та обмеженості інвестиційних ресурсів. Доведено, що новою та досить ефективною формою інтеграційної співпраці підприємств бюджетного сектору та приватного бізнесу є механізм державно-приватного партнерства, який не набув розповсюдження як в Україні, так і в інших країнах світу через складний механізм його реалізації. Обґрунтовано, що для державного та приватного сектору актуальним завданням є розробка оптимального механізму співпраці, через залучення до інфраструктурних проектів приватних інвестиційних коштів, пошуку іноземних інвесторів та партнерів, розбудова публічно-приватних відносин. Встановлено, що найбільш затребуваними сферами для проектів ДПП є соціальна сфера (освіта, медицина), транспорт (інфраструктура автомобільних доріг, залізничний транспорт, морські і річкові порти, аеропорти), енергетика (будівництво та реконструкція електростанцій, управління енергетичними об'єктами) і комунальне господарство (системи водопостачання, каналізації). Доведено, що основною причиною популярності проектів ДПП є постійна потреба у фінансових ресурсах, яких завжди не вистачає державному сектору економіки, мінімізація ризиків для всіх стейкхолдерів, що дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет України. Окреслено найактуальніші проблеми, що створюють переешкоди для розвитку ДПП в Україні та світі. Удосконалення ДПП для синергетичної взаємодії державного та приватного сектору пропонується здійснювати в напрямку створення бази та підґрунтя для забезпечення можливості розширення фінансових джерел до бюджетної сфери, через національні та іноземні інвестиції, що

дадуть можливість полішити якість товарів і послуг, покращити інфраструктуру, екологію та соціальну складову життя населення.

Ключові слова: розвиток, державно-приватне партнерство, інвестиційно-інноваційний розвиток, інвестори, фінансові ресурси.

Аннотація. Целью статьи является рассмотрение проблематики и перспектив развития государственно-частного партнерства в условиях пандемии COVID-19 и ограниченности инвестиционных ресурсов. Доказано, что новой и весьма эффективной формой интеграционного сотрудничества предприятий бюджетного сектора и частного бизнеса является механизм государственно-частного партнерства, который не получил распространения как в Украине, так и в других странах мира из-за сложного механизма его реализации. Обосновано, что для государственного и частного сектора актуальной задачей является разработка оптимального механизма сотрудничества, путем привлечения к инфраструктурным проектам частных инвестиционных средств, поиска иностранных инвесторов и партнеров, развитие публично-частных отношений. Установлено, что наиболее востребованными сферами для проектов ГЧП является социальная сфера (образование, медицина), транспорт (инфраструктура автомобильных дорог, железнодорожный транспорт, морские и речные порты, аэропорты), энергетика (строительство и реконструкция электростанций, управление энергетическими объектами) и коммунальное хозяйство (системы водоснабжения, канализации). Доказано, что основной причиной популярности проектов ГЧП является постоянная потребность в финансовых ресурсах, которых всегда не хватает государственному сектору экономики, минимизация рисков для всех стейкхолдеров, что позволяет уменьшить нагрузку на государственный бюджет Украины. Определены самые актуальные проблемы, которые создают препятствия

для развития ГЧП в Украине и мире. Совершенствование ГЧП для синергетического взаимодействия государственного и частного сектора предлагается осуществлять в направлении создания базы и основы для обеспечения возможности расширения финансовых источников бюджетной сферы, через национальные и иностранные инвестиции, которые позволят улучшить качество товаров и услуг, улучшить инфраструктуру, экологию и социальную составляющую жизни населения.

Ключевые слова: развитие, государственно-частное партнерство, инвестиционно-инновационное развитие, инвесторы, финансовые ресурсы.

Summary. *The purpose of the article is to consider the issues and prospects for the development of public-private partnership in the context of the COVID-19 pandemic and limited investment resources. It is proved that a new and quite effective form of integration cooperation of public sector enterprises and private business is the mechanism of public-private partnership, which has not become widespread in Ukraine and in other countries due to the complex mechanism of its implementation. It is substantiated that the urgent task for the public and private sector is to develop an optimal mechanism of cooperation through the involvement of private investment funds in infrastructure projects, search for foreign investors and partners, development of public-private relations. It is established that the most popular areas for PPP projects are the social sphere (education, medicine), transport (road infrastructure, rail transport, sea and river ports, airports), energy (construction and reconstruction of power plants, management of energy facilities) and utilities. economy (water supply, sewerage systems). It is proved that the main reason for the popularity of PPP projects is the constant need for financial resources, which are always lacking in the public sector, minimizing risks for all stakeholders, which reduces the burden on the state budget of Ukraine. The most*

urgent problems that create obstacles for the development of PPP in Ukraine and the world are outlined. It is proposed to improve PPPs for synergetic interaction between the public and private sectors in the direction of creating a base and foundation to ensure the possibility of expanding financial resources to the budget sphere, through national and foreign investments, which will improve the quality of goods and services population.

Key words: *development, public-private partnership, investment and innovation development, investors, financial resources.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в глобалізованому світі, який знаходиться в боротьбі з COVID-19, на перші ролі виходить економія та пошук інвесторів, що дозволить збільшити конкурентоспроможність економіки на будь-якому рівні суспільних відносин, особливо в державному секторі. Іноземні інвестиції наряду з внутрішніми приватними інвестиціями можуть скласти необхідний базис для оновлення, реконструкції, модернізації інфраструктурних проєктів країн з перехідною економікою.

В складних умовах сьогодення, на перший план виходять проблеми нарощування та ефективного використання інвестиційних ресурсів на інфраструктурні проєкти, на які у держави не вистачає ресурсів та які спрямовані на розвиток матеріально-технічної бази, соціально-культурних, природоохоронних заходів та ін.

Державні монополії виконують державотворчу функцію, тому через стратегічну важливість не можуть бути приватизовані, а коштів на просте і розширене відтворення в умовах пандемії не вистачає. Тому для державного та приватного сектору актуальним завданням є розробка оптимального механізму співпраці, через залучення до інфраструктурних проєктів приватних інвестиційних коштів, пошуку іноземних інвесторів та партнерів, розбудова публічно-приватних відносин. Новою та досить

ефективною формою інтеграційної співпраці підприємств бюджетного сектору та приватного бізнесу є механізм державно-приватного партнерства (ДПП). Налагодження такої співпраці завдяки об'єднанню ресурсів приватного і державного секторів дає можливість залучити іноземних та національних інвесторів для інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки на основі синергетичної взаємодії держави та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні питання здійснення відносин, які стосуються державно-приватного партнерства знайшли відображення в наукових працях українських вчених, серед яких В. Андрійчук, А. Мокій [1], О. Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць [2], Я. Ізмайлов [3], Л. Малюта, В. Мельник [4], М. Житар [5], Т. Лічусь, І. Павленко, К. Пашинська [6], С. Свірко [7], В. Семиноженко, А. Сухоруков, О. Собкевич [8], В. Федоренко, М.Г. Чумаченко, А. Чухно. Загальні аспекти алгоритму здійснення державно-приватного партнерства входять до кола наукових інтересів таких закордонних науковців, як С. Глазьєв, Дж. Делмон [9], М. Бромвич, Л. Бернстайн, В. Беренс, П.М. Хавранек, Е. Нікбахт, М. Портер, П. Ромеро, Б. Санто, А. Семенчишин [10], О. Соколовська [11], Л. Шарингер [12], У.Шарп, А. Шпітгофф, Й. Шумпетер, А.Д. Шеремет та ін.

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє констатувати, що проблемам і перспективам розвитку державно-приватного партнерства не приділено достатньої уваги.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд проблематики та перспектив розвитку державно-приватного партнерства в умовах пандемії COVID-19 та обмеженості інвестиційних ресурсів.

Викладення матеріалу та результати. Для ефективної взаємодії влади, бюджетних установ та приватного сектору в частині об'єднання зусиль, ресурсів і потенціалів для справедливого розподілу ризиків,

залучення інвестиційних ресурсів, ефективної реалізації спільних проектів, покращення управління соціально-економічною та екологічною інфраструктурою, що сприятиме розвитку як бюджетних, так і приватних установ. Основні положення здійснення ДПП в Україні регламентовані Законом України «Про державно-приватне партнерство» (№ 2404-VI), відповідно до статті 1 якого державно-приватне партнерство трактується як співпраця між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями, що здійснюється на підставі договору в порядку, встановленому Законом або іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до Закону об'єктами державно-приватного партнерства можуть бути: існуючі, зокрема, відтворювані (шляхом реконструкції, модернізації, технічного переоснащення) об'єкти, що перебувають у державній або комунальній власності, у тому числі ділянки надр; створювані чи придбані об'єкти в результаті виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства [13].

Щоб повною мірою реалізувати на рівні країни промисловий, науковий та фінансовий потенціал, який мають промислові підприємства, наукові установи, заклади вищої освіти, фінансово-кредитні та бюджетні установи, рекомендується застосовувати будь-яку з перелічених форм інтеграційної взаємодії у вигляді державно-приватного партнерства (рис. 1).

Рис. 1. Характеристика державно-приватного партнерства

Джерело: складено авторами [3]

Значення державно-приватного партнерства для державної влади обумовлено наявністю конкретних вигід для державного сектору: розподіл фінансового навантаження при реалізації дорогих проектів; збалансований розподіл ризиків (ризик передається тій стороні, яка здатна краще їм управляти); чіткий розподіл відповідальності сторін; підвищення ефективності при збереженні якості робіт і послуг; забезпечення відповідності між кінцевими потребами споживачів і роботами (послугами); розвиток приватної ініціативи. Основною метою ДПП для органів державної влади є створення ефективної системи виробництва суспільних благ та послуг, а не традиційне фінансування суспільних потреб.

Не існує еталонної форми державно-приватного партнерства, тому що різноманітність комбінацій співпраці між державним та приватним секторами залежить від країни, регіону, напрямку діяльності, галузей, суб'єктів та об'єктів співпраці, характеристик проектів та від багатьох інших чинників. На підставі аналізу практики застосування та підтримки державно-приватного партнерства в економічно розвинених країнах можна стверджувати, що кожна країна використовує свої інструменти сприяння розвитку державно-приватного партнерства. Високий рівень його застосування передбачає скоординовану діяльність урядів, органів державної і місцевої влади та приватних партнерів [3].

Найбільш затребуваними сферами для проектів ДПП є соціальна сфера (освіта, медицина), транспорт (інфраструктура автомобільних доріг, залізничний транспорт, морські і річкові порти, аеропорти), енергетика (будівництво та реконструкція електростанцій, управління енергетичними об'єктами) і комунальне господарство (системи водопостачання, каналізації). Основною причиною популярності таких проектів є постійна потреба у публічних фінансових ресурсах.

При реалізації проекту в рамках прямого бюджетного фінансування всі ризики несе публічний партнер. У зв'язку з цим вкрай актуальним для проектів ДПП є встановлення системи компенсаторів і гарантій з боку держави на користь приватного партнера. Як правило загальні компенсаторні механізми і гарантії передбачені в законодавчому порядку, але також нерідкі випадки, коли держава визначає ступінь підтримки кожного проекту своїм рішенням. Водночас у багатьох варіантах ДПП, відбувається розподіл якщо не всіх ризиків між сторонами, то хоча б значної їх частини. Для проектів ДПП оцінка ризиків є особливо важливим етапом, оскільки серйозний відбиток на такого роду проекти залишає специфіка кожної сторони співпраці.

Потрібно окреслити найактуальніші проблеми, що створюють перешкоди для розвитку ДПП в Україні та світі:

Основні проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку України представлені на рис. 2.

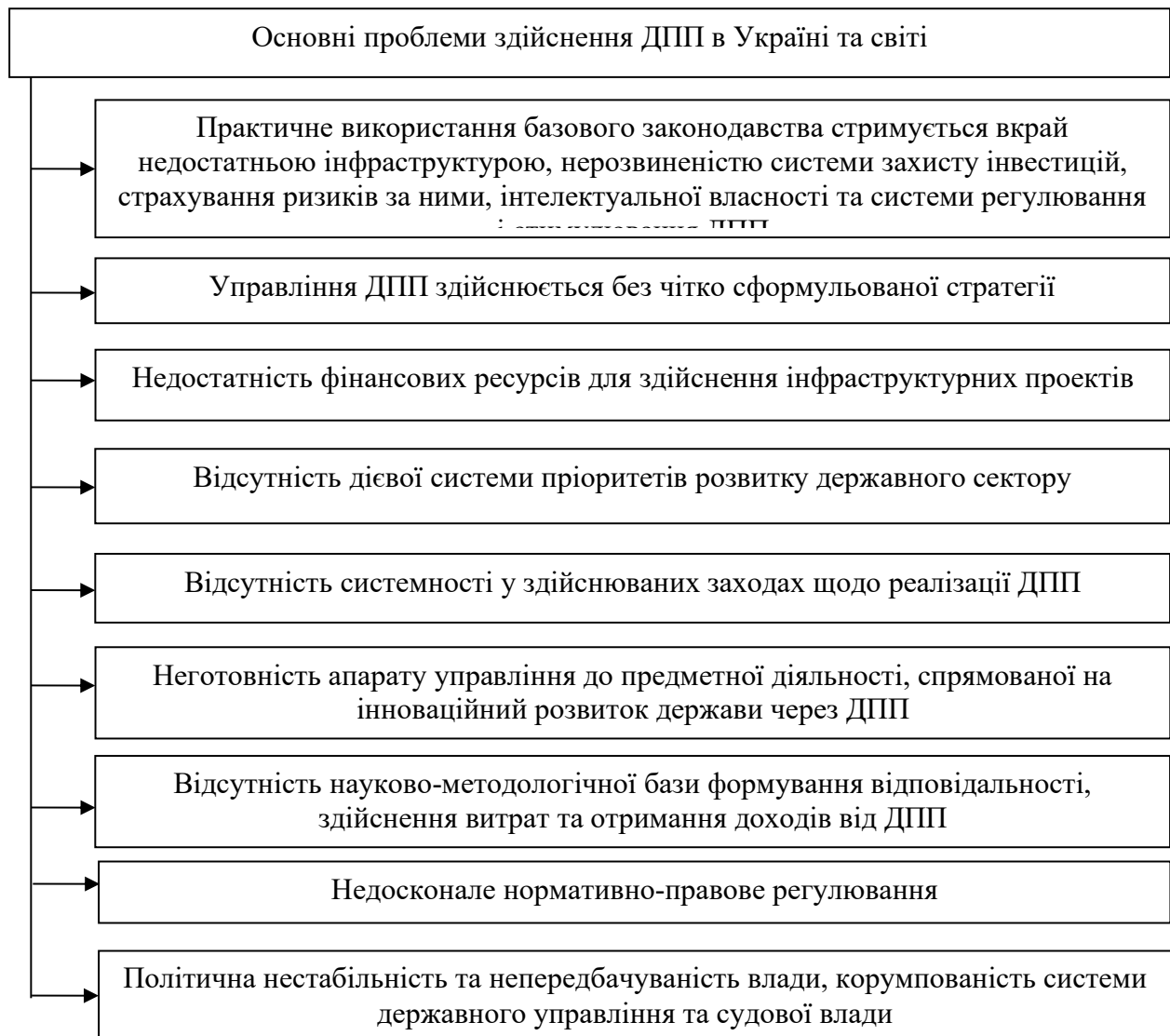

Рис. 2. Основні проблеми розвитку ДПП в Україні та світі

Джерело: складено авторами

Уточнення сутнісно-класифікаційних ознак, методологічного підґрунтя державно-приватного партнерства та поступове удосконалення аналітичного інструментарію у цій сфері сприятиме більш широкому та усвідомленому налагодженню взаємовідносин у сфері ДПП в Україні. Створена на принципах соціальної відповідальності й інвестиційно-інноваційного розвитку аналітична та рекомендаційна база дозволить сформулювати комплексне бачення подальшого розвитку ДПП.

Для подальшої співпраці державного та приватного секторів економіки в рамках ДПП потрібно реалізувати можливість бізнесу

забезпечити більш якісне та ефективне виконання обов'язків держави. ДПП покращує економічні, соціальні та екологічні параметри функціонування державних підприємств та усуває інфраструктурні обмеження економічного зростання. ДПП мінімізує всі види ризиків для всіх стейкхолдерів та дозволяє сформуванню тактичних та стратегічних векторів розвитку суб'єктів бюджетного сектору, що забезпечить зменшення навантаження на державний бюджет України. Через ДПП реалізується можливість для держави, більш якісно та ефективно виконувати свої обов'язки, підвищити конкурентоспроможність і якість послуг вітчизняних індустрій, створити додаткові робочі місця, збільшити податкові надходження до бюджетів усіх рівнів за весь період реалізації проектів, вирішувати інфраструктурні питання регіонів, через отримання додаткових здатностей залучати вільний капітал для забезпечення своєї діяльності в рамках партнерства і держави.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Проведено аналіз проблематики та перспектив розвитку державно-приватного партнерства в Україні та світі. Доведено, що ДПП в Україні не набуло широкого розповсюдження, через невідпрацьованість механізму його реалізації, законодавчі, економічні та політичні проблеми.

Обґрунтовано, що процедура здійснення ДПП має потенціал для розвитку та подальшого удосконалення.

Удосконалення ДПП для синергетичної взаємодії бюджетного та приватного сектору пропонується здійснювати в напрямку створення бази та підґрунтя для забезпечення можливості розширення фінансових джерел до бюджетної сфери через національні та іноземні інвестиції, що дадуть можливість поліпшити якість товарів і послуг, покращити інфраструктуру, екологію та соціальну складову життя населення.

Подальший науковий пошук доцільно зосередити на імплементації зарубіжного досвіду державно-приватного партнерства в провідних

економіках світу для удосконалення взаємодії національних суб'єктів державного та приватного секторів економіки.

Література

1. Андрійчук В.Г. Інвестиційна безпека перехідних економік в умовах глобальної інтеграції: теоретико-методологічні підстави та прикладні аспекти: монографія / за ред. В.Г. Андрійчука, М.Т. Флейчук, А.Т. Мокія; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2012. 324 с.
2. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України / В.М. Геєць // Економіка України. 2014. №12(637). С. 4-19.
3. Ізмайлов Я.О. Аналіз державно-приватного партнерства в Україні та світі / Я.О. Ізмайлов, І.Г. Єгорова // Бізнес-Інформ. 2019. №1. С. 60–67.
4. Мельник В. М., Житар М. О. Роль, особливості та напрямки фінансової архітектури національної економіки // Бізнес Інформ. 2019. № 8. С. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181>
5. Мельник В. М., Сосновська О. О., Житар М. О. Аналіз сучасних домінант кількісного виміру розвитку фінансової архітектури економіки України в розрізі публічних фінансів // Бізнес Інформ. 2020. № 2. С. 358–370.
6. Пашинська К. С. Форми державно-приватного партнерства / Ксенія Пашинська // Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. Том 22. № 1. С. 48-52. ISSN 1993-0259.

7. Свірко С.В. Державні фінанси України: визначальні вектори, результати та проблеми розвитку / С.В. Свірко, Б.Ю. Кузьмінський // Незалежний аудитор. 2015. №13 (III). С. 24-31.
8. Сухоруков А.І. Активізація інвестиційно-інноваційної політики у промисловості-стратегічний пріоритет національних економічних інтересів України / А.І. Сухоруков, О.В. Собкевич // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. №3(80). С. 193-205.
9. Делмон Дж. Государственно-частное партнерство в инфраструктуре. Практическое руководство для органов государственной власти / Дж. Делмон. The World Bank, PPIAF, 2010. 250 с.
10. Семенчишин А.Н. Становление и развитие института государственно-частного партнерства в зарубежных странах / А.Н. Семенчишин // Молодой ученый. 2017. № 52. С. 167-171. URL: <https://moluch.ru/archive/186/47497/>
11. Соколовская О.Е. Европейский рынок проектов государственно-частного партнерства первого полугодия 2016 года: выводы и тенденции / О. Е. Соколовская // Молодой ученый. 2017. №2. С. 511-513. URL: <https://moluch.ru/archive/136/38139/>
12. Шарингер Л. Новая модель инвестиционного партнерства государства и частного сектора / Л. Шарингер // Мир перемен. 2004. №2. С. 13.
13. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. №2404-VI із змінами та доповненням. URL: <http://search.ligazakon.ua>.
14. Стан державно-приватного партнерства в Україні. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=196d3373-eb07-4834-a61e-b3608f28eb22&title=SutnistDerzhavnoprivatnogoPartnerstva>

References

1. Andrijchuk V.Gh. Investycyjna bezpeka perekhidnykh ekonomik v umovakh ghlobaljnoji integraciji: teoretyko-metodologichni pidstavy ta prykladni aspekty: monoghrafija / za red. V.Gh. Andrijchuka, M.T. Flejchuk, A.T. Mokija; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promyslovosti. Donecjk, 2012. 324 s.
2. Ghejecj V.M. Instytucijna obumovlenistj innovacijnykh procesiv u promyslovomu rozvytku Ukrainy / V.M. Ghejecj // Ekonomika Ukrainy. 2014. #12(637). S. 4-19.
3. Izmajlov Ja.O. Analiz derzhavno-pryvatnogho partnerstva v Ukraini ta sviti / Ja.O. Izmajlov, I.Gh. Jeghorova // Biznes-Inform. 2019. #1. S. 60–67.
4. Meljnyk V. M., Zhytar M. O. Rolj, osoblyvosti ta naprjamky finansovoji arkhitektury nacionaljnoji ekonomiky // Biznes Inform. 2019. # 8. S. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181>
5. Meljnyk V. M., Sosnovsjka O. O., Zhytar M. O. Analiz suchasnykh dominant kiljkisnogho vymiru rozvytku finansovoji arkhitektury ekonomiky Ukrainy v rozrizi publicznykh finansiv // Biznes Inform. 2020. # 2. S. 358–370.
6. Pashynsjka K. S. Formy derzhavno-pryvatnogho partnerstva / Ksenija Pashynsjka // Ekonomichnyj analiz : zb. nauk. pracj. Ternopilj : Vydavnycho-polighrafichnyj centr Ternopiljskogho nacionalnogho ekonomichnogho universytetu "Ekonomichna dumka", 2015. Tom 22. #1. S. 48-52. ISSN 1993-0259.
7. Svirko S.V. Derzhavni finansy Ukrainy: vyznachaljni vektory, rezuljtaty ta problemy rozvytku / S.V. Svirko, B.Ju. Kuzjminskij // Nezalezhnyj audytor. 2015. #13 (III). S.24-31.
8. Sukhorukov A.I. Aktyvizacija investycyjno-innovacijnoji polityky u promyslovosti – strategichnyj priorytet nacionalnykh ekonomichnykh

- interesiv Ukrainy / A.I. Sukhorukov, O.V. Sobkevych // Zovnishnja torghivlja: ekonomika, finansy, parvo. 2015. #3(80). S. 193-205.
9. Delmon Dzh. Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v infrastrukture. Prakticheskoe rukovodstvo dlya organov gosudarstvennoy vlasti / Dzh. Delmon. The World Bank, PPIAF, 2010. 250 s.
 10. Semenchishin A.N. Stanovlenie i razvitie instituta gosudarstvenno-chastnogo partnerstva v zarubezhnykh stranakh / A.N. Semenchishin // Molodoy uchenyy. 2017. № 52. S. 167-171. URL: <https://moluch.ru/archive/186/47497/>
 11. Sokolovskaya O.Ye. Yevropeyskiy rynek proektov gosudarstvenno-chastnogo partnerstva pervogo polugodiya 2016 goda: vyvody i tendentsii / O. Ye. Sokolovskaya // Molodoy uchenyy. 2017. №2. S. 511-513. URL: <https://moluch.ru/archive/136/38139/>
 12. Sharinger L. Novaya model investitsionnogo partnerstva gosudarstva i chastnogo sektora / L. Sharinger // Mir peremen. 2004. №2. S. 13.
 13. Zakon Ukrainy «Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo» vid 01.07.2010 r. #2404-VI iz zminamy ta dopovnennjamy. URL: <http://search.ligazakon.ua>.
 14. Stan derzhavno-pryvatnogo partnerstva v Ukraini. Oficijnyj sajt Ministerstva ekonomichnogo rozvytku i torghivli Ukrainy. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=196d3373-eb07-4834-a61e-b3608f28eb22&title=SutnistDerzhavnoprivatnogoPartnerstva>